

Koncertekről

A 14. Budapesti Nemzetközi Bor- és Pezsgőfesztivál romantikus gálahangversenyének zenei kínálata kétségkívül megütötte a „nemzetközi” mércét. Szeptember 14-én a Danubia Szimfonikus Zenekar úgy játszott, mintha az elmúlt évad emlékezetes zárókoncertjét folytatná! Miként akkor nem érződött a szezonvégi kifáradás, úgy most nyoma sincs annak, hogy a nyarat követően idő kellene az ismételt összeszokáshoz, a régi mederbe való visszatéréshez.

Reprezentatív esteken gyakran kerülnek műsorra komolyzenei örökzöldek, hiszen ilyenkor – hallgatólagos egyetértéssel – a zene nem kizárólagosan vagy elsődlegesen a kultúrát, az egyetemes-történeti értékeket képviseli, hanem egyszerűen kellemes időtöltést, ha úgy tetszik, hangulatos kikapcsolódást is jelent. Éppen ezért már önmagában is érdekesnek tűnt a program: Smetana: Moldvája után Jandó Jenő szólójával Dohnányi Ernőnek koncerteken leggyakrabban játszott műve következett: Változatok egy gyermekdalra, majd szünet után Saint-Saëns monumentális kompozíciója, a Liszt Ferenc emlékének ajánlott III. szimfónia („Orgonaszimfónia”) csendült fel. Az ilyen fele-fele elosztás azt a veszélyt is magában rejti, hogy – a ritkábban hallható, kevésbé ismert műre koncentrálandó – csökken a népszerű darabokra szánt műgond és figyelem. Szerencsére ezúttal nem így történt.

Héja Domonkos olyan Moldvával lepte meg a hallgatóságot, amelyhez foghatót e sorok írója kizárólag Rajter Lajos irányításával hallott. Nyoma nem volt semmiféle maníros klisének, a sokszori előadás során ráakódott, hatásos modorosságnak. Mintha a rátalálás örömeivel felfedezett remekművel akarták volna elkápráztatni a hallgatóságot! Bármennyire is ismerte valaki e szimfonikus költeményt (akár a szöveges programjával, akár anélkül), az első hangtól kezdve egészen az utolsóig egy káprázatos hangfestményben gyönyörködhetett. Valami nagy-nagy titoknak tudója Héja Domonkos és együttese; a zenekari hangzás minden pillanatban elhithető erejű, ami azt sejteti, hogy a hangszeresek értően (azaz: egyetértő tudatossággal) valósítják meg mindazt, amit már

a próbák során kért karmesterük – aki viszont a koncerten oly aktívan dirigálja végig a műveket, mintha ez lenne az egyszeri lehetősége kifejezni összes elképzelését. Aligha intézhetjük el röviden ezt a jelenléteket a „jelenlét” tényének regisztrálásával, hiszen az talán még zenekaron belül is egyénekenként változó, kinek-kinek mikor nehezebb koncentrálnia: ha szinte ismeretlen szólammal birkózik, vagy ha bétéve tudott játszani valójában van. A „csoda” lényegét abban látom, hogy a jelenléte szinte általánosnak mondható, minden zenekari tagnak sajátja. (Ez nem zárja ki, hogy ha valakinek tételeken keresztül nincs játszani valójában, lazíthasson.)

Állandó intenzitás, mindig a megkívánt mértékben – tehát sohasem túldramatizálva vagy túldimenzionálva –, ráadásul oly módon, hogy a leghalkabb dinamikájú anyag se veszítsen magvasságából. Ezt nem lehet csupán csak „csinálni”, ezt át kell élni. Az átélésből következik viszont a zenével való együtt-lélegezés, ami tagolt (de nem didaktikusan agyonmagyarázott), élő szólamokat, s összességükből olyan kompozíciókat eredményez, amelyek előadását hallgatva megszűnik a reális idő, a magas-művészet szférájában való gyönyörködésünk szinte időtlenné végtelenedik.

A Dohnányi-mű szólistájaként bizonyára Jandó Jenő is jól érezte magát ilyen hangzó környezetben. Élvonalbéli pianistáknak immár több-évtizedes sajátossága, hogy szinte bármely zenekarral fellép, s ilyenkor könnyű a mindenkori karmester dolga. Jandó ugyanis alkalmazkodni tudó szólista, rendkívüli mértékben odafigyel partnereire, zenekari szólistákból kamarazenei érzékenységgel legjobb teljesítményüket hívja elő, s ha technikai problémákkal küszködik a zenekar, szólamra érvényesítése helyett igyekszik az összhatás javítása érdekében munkálkodni. Most ilyesmire nem volt szükség; a méltó partnerek találkozása egészen briliáns előadást eredményezett. Megintcsak megmutatkozott Jandó hihetetlen zongorázni-tudása; elképesztő az a szinte eszköztelen virtuozitás, amellyel mindig-mindent a helyére tesz. Ezúttal mintha maga is élvezte volna a brilirozást; ráadá-

sul arra is képes volt, hogy a bravúros fordulatokot mindig elegáns fölényrel juttassa kifejezésre.

A közönség – lett légyen rendszeres vagy alkalmi hangversenylátogató – ennyi értékes szépségtől elkényeztetve, képes volt arra is, hogy jól fogadja a vitathatatlannal nehezebb-komolyabb hallgatnivalót. Saint-Saëns c-moll kompozíciója, arányosan felépített tételeivel, világosan követhető fűgájával és a befejezés C-dúr apoteózisával, méltán aratott nagy tettszést, s bizonyára sokan megtanulták az orgonaszólamot játszó Zászkaliczy Ágnes nevét is.

* * *

Lelkes hangulatban kezdte az évadot vezető karmestere, Deák András irányításával a BM Duna Szimfonikus Zenekar is. Szeptember 15-én, a Téli-bérlet 1. estjének műsorán könnyen tetszésre találó, többségükben élő-előadásból is ismert darabok szerepeltek (Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány, Haydn: D-dúr zongoraverseny, Prokofjev: Klasszikus szimfónia és Borodin: Polovec táncok). Szólistaként nem először lépett fel az együttessel a görög Georgiosz Konstantinou, aki tanulmányait részben hazánkban végezte.

Lelkesnek tünnek a zenekari játékosok, mint akik kipihenten már várták az évadkezdést – és most végre itt az alkalom! Glinka nyitányában a vitalitás némi zabolázatlansággal párosult; úgy tűnik, az összjáték fegyelme nagyobb feladat, mint a szólamok kigyakorlása. Jól szólt a zenekar, néha talán túlságosan is, ami a dinamikai skála összeszűkültségét eredményezte; szükség esetén harsogtak a fortissimók, de uralkodott a testes-magvas mf – és pianóhoz hasonlatos hangzás legfeljebb a hangszerelés következményeképpen jöhetett létre. Elszaladtak néha futamok vagy kisebb zenei egységek is, a mozgás-öröm kísértésének engedve. A dirigensre is átragadt a zenekarból áradó könnyedség, s kísérletet sem tett hatásos-eredményes pontosításra. Új tematikus szakaszhoz érve ugyanis, általában ismét közös nevezőre kerültek (szinte maguk-

tól) a játékosok, s egy ideig ismét minden ment a maga rendjén.

A zongoraverseny előadásakor fel kellett figyelni arra, hogy a hegedű-szólók (amelyek a hang szépségével egyébként néha adósak maradtak) remekül kísérnek; ilyenkor nyilvánvalóan nemcsak hallották, hanem hallgatták is úgy a szólistát, mint a többi szólómat. Hogy a cadenza után pontatlanul indultak, s nehezen találták meg a közös tempót, a darab-ból adódóan csak rövid ideig tartott. Amire a tételvéghez értek, összerendeződtek, s a „minden jó, ha jó a vége” érzéssel várhattuk a lassú-tételt, ami valóban békés szigetet jelentett az előzmény és a folytatás között (a már említett szűkös dinamikai keretek között). A zárótétel, a magyaros rondó ismét arról győzött meg: a játék-öröm messze túlszárnyalja a megtervezett hangzás megvalósítása iránti felelősséget. Ugyanakkor, minden „örömködés” ellenére, elmaradtak azok a mosoly-lehetőségek, amelyeket a finomságok megszólaltatása idézhetne elő. A rusztikus vonások markánsan megjelen-

tek az általuk felvázolt Haydn-képen, de a furfangos-agyafúrt komponista portréjával adósunk maradtak.

Ráadásul következetesen tették; Prokofjev: Klasszikus szimfóniájának előadása – megannyi más interpretáció ismeretében – igencsak mértéktartóra sikeredett. Legfeljebb azt mondhatjuk: felmutatták a műben a haydn-i formaisztrukturális sajátosságokat. Abból a színporkázó szellemességből azonban, amely a mű mind több rétegének alapos ismerői előtt is csak fokozatosan tárul fel, nagyon kevés vált hangzó valósággá tolmácsolásukban. Talán még érlelniük kell a művet, s a többszöri újrajátszás során egyszerűen felcsillannak a humor-morzsák, s egyszeriben más tartalmat nyer mindaz, amit korábban csupán hagyományosan értelmeztek. Mindenesetre, a művet, ezen a szinten, kedvvel játsszák – s akkor sikerül majd további jelentés-tartalmakat kihámozniuk, ha a mikrostrukturákkal is foglalkozva, ráéreznek a groteszk, a fanyar és megannyi más karakter intellektuális humor-forrására. Az értő előadás

kontrollja egyébként nem a játékosok érzeteiben keresendő; de amíg a hallgatóság kötelességtudóan, legfeljebb kikapcsolódva hallgatja a művet, a zenekar nem elégedett önmagával.

Kétségtől, a Prokofjev-mű volt a zenekar számára a legnagyobb feladat. Technikailag sokminden a helyén van, néha a hangszercsoportok felelgetése kifejezetten hangulatos. Értőbb kottaolvasás (a kottafejek „mögé látás”) szükséges a szólók tanuláskor, s perfekt szólamtudás birtokában a differenciáltabb dinamikai összjáték sokat segíthet – csakúgy, mint a karmester szigorúbb irányítása!

A Polovec táncok előadását pedig karmesternek és együttesének egyaránt kihívásnak kell tekinteni! Amennyiben nem elégednének meg a kedvelt muzsika újbóli hangzó életre-keltésével, hanem az előadói maníroktól megtisztítva – mintha most látnák először – ragaszkodnának a leírt kottaszöveg értelmezéséhez, mindenki számára új zenei élmény-forrásra találhatnak.

Fittler Katalin

KÖNYV

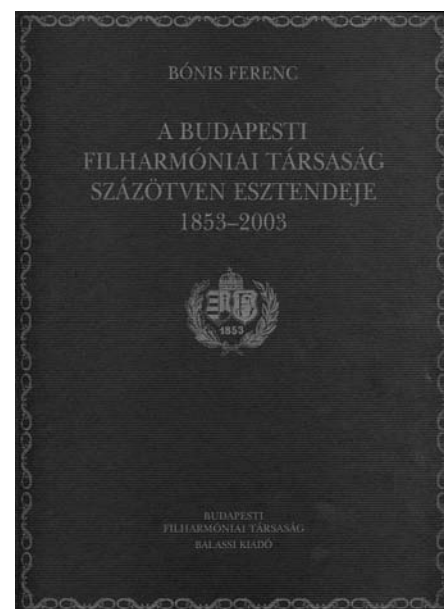
Bónis Ferenc: A Budapesti Filharmóniai Társaság százötven esztendeje

A filharmonikus Választmány ideális krónikást talált Bónis Ferenc személyében, aki a szó több jelentése értelmében is „könyves ember”. Nemcsak olvasott (ami zenetörténészről méltán elvárás), nemcsak jártas szűkebb szakterületében, a magyar zenetörténetben (annak kreatív és rekreatív szálaiival, vetületeivel), hanem műltfeltáró munkái során – a közönség különböző rétegeit megcélzó könyveivel – maga is jelentős mennyiséggel gazdagította a nemzeti kulturális hovatartozás tudatosodásához szükséges ismeretanyagot. Nem a hagyományok őrzésére vállalkozik, hanem a (részben saját kutatásai által feltárt) tényanyag értelmezésével erővonalakot rajzol ki, amelyek mentén ki-ki biztosan tájékozódhat. Múlt-ismeretet kínál, ami alapfeltétel ahhoz, hogy a jelent oly módon éljük, hogy abból a későbbi korok számára tanulságos múlt lehessen.

A (zene)történész azonban egyszerűs-mind szerkesztő is; nemcsak a Rádióban

eltöltött bő fél évszázad ténye tanúsítja, s nem is csak azok a tanulmánykötetek, amelyek a magyar nyelvű szakirodalom leggondosabb kivitelezésű, haszonnal forgatható kiadványai közé tartoznak – hanem ebben bennefoglaltatik a kötetíró ama szándéka, hogy minél többekhez jusson el mondandója, továbbá sok évtized olvasói tapasztalata is.

Éppen ezért már látatlanban is örömmel vártuk a reprezentatív kiadványt. Ráadásul a 200 oldal meghaladó kötethez CD-ROM is tartozik, ami Wellmann Nóra munkájaként a jubiláló együttes fellépései idejét, helyét, műsorát és közreműködőinek nevét teljességre törekvően tartalmazza. Az adatközlésnek eme tömörített-modern formája egyszersmind megkönnyíti a Krónikás dolgát; szabadabban bánhat a rendelkezésre álló terjedelemmel, s immár zenetörténészi felelőssége az egyetlen, ami meghatározza, mely eseménynek mekkora helyet szenteljen.

A BFT korábbi ünnepi kiadványainak alapos ismerete lehetővé tette számára, hogy elkerülje az anyag feldolgozásának